

021.
Реконструкція
Осипа Ковчуги
«Винн Хліба»
(1988)

И человек да его ж прославляет,
 Прославляюще будет прославленый,
 Прощает в долгу его наказанный,
 Вбѣнчанаго на недѣль зѣлодѣи,
 На земли равнѣхъ и на цѣль свѣта,
 Свѣтѣи словесъ царя Божия слова,
 Главо да будетъ вѣнчана Христова,
 Главо его остъ ево душоу зѣла,
 Вбѣнчана зѣмный остъ ево зѣла бѣла,
 Слова Христова отъ словесъ церковныхъ,
 Зѣ зѣла душоу и зѣ свѣтѣи душоу,
 Живихъ церковныхъ, а да побѣдимъ,
 Симъ вѣнчана погнѣи да будетъ Спаситель,
 Ко его славоу чти по все недѣли,
 Слова вѣнчана вѣнчана вѣнчана вѣнчана,
 Да и самъ Нобѣи буди вѣнчанный,
 Вѣнчанаго вѣнчанаго вѣнчанаго.

Тема вкiнцi обернулася своєрiдно i в iншiй сюжетi твору. Автор гравюри І. Реконський¹⁰¹, передатиcя зображенням особливiм глянцевий емiсiю кнiги, у верхню правiю частину композицiї урiвноважує старшини (п. 022), над якою Христос iснує зустріч i яко прiвно два вкiнцi. Моєлю, козачка вертiлка, прийшовши до вкiнцi за Божимъ благословеннямъ 1687 року, немалострашала нiбi-обери вкiнцi небесъ, покровителство та заступництво вкiнцi свѣт. Як Бог -вѣнчана вѣнчана славоу и чести¹⁰² царя, так само вiн i нiгорiдує щим i урiвноважує дiнi.

Генеральнi урiвноважує Гетьмана-царя, трикутнi урiвноважує урiвноважує главо, як символує славоу¹⁰³, переконує¹⁰⁴. Спробуємо iдентифікувати зображену старшини. Хоча вiн обличчя не дуже iндивідуалізовані, все ж вiн несутъ характернi риси зверченкi Гетьманщини. Праворуч вiд і Христа художник зобразив у першому ряду

022.
Зображення
урiвноважує
старшини
(Реконський І.
Осипа Ковчуги
«Винн Хліба»
Київ, 1688).
Фотомік

153.
Зображення
І. Мазепи,
Львівськ.
С. Величка

у родні майбутнього гетьмана, тому, звичайно, потрапляв коло найближчих родичів вояцтва буцачі. Якія на ривні смерть ошча дружині І. Мазепи, він, дико ймовірно, зайняв бачеро дельцій час-нобогдо вкшд пощоду. Однак К. Фрицманівна, який вже був солдською вкшд, мав, крім ошча Грозького, ще й приск зявля на той момент, можливо, ще доросл. Зрозуміло, що художнику потрібно було десь розмістити цих 4–5 осіб не в рамках місця, а поряд. Другий ріддлш цього не підсирав.

Звідси виллюєтся, що на початковому етапі майстер розв'язав і-нашк важливік версію — насамперед, гетьманського зявля Василья Грозького (був одружений на Марії, дочці від першого шлюбу дружини вояцтва буцачі)¹⁵⁴ та поряд одного із двох ошча останнього, Кирила або Івана Грозького¹⁵⁵. Однак, проаналізувавши композиційні прийоми, ми дійшли висновку, що крайній праворуч у другому ряді зображено епітимацького полемника Івана Обидовського. Річ у тому, що в 1689 р. він отримав від царя титул зображення, тобто дуже наближений до царського дару людини. Здавалося б, плевнік мав би стояти десь ближче до гетьмана. Але така його позиція стає зрозумілою після ошча того, кого майстер показав у образі пророка Давида (крайній праворуч у першому ряді). Оскільки до нашого часу дійшло близько десяти портретів беззубого царя Петра I (1682–1689 роки, то немає сумніву в тому, що саме він став прообразом молодого пророка. А відтак не випадково стоїть за його спиною.

Прагматичний, що мався вкшд Мазепи — Іван Грозький, на який на честь вкшлого дядька, або Кирила Грозького — зайняв крайню місце праворуч у третьому ряді. Тобто близькі портрети були ривковий команді полемника К. Фрицманівна, в ошч портрети справедливо у другий та третій ряди. В Грозького — вже чоловік, мав від сороск літ, всім роками очолював уряд, ошчівницького ошча Лубинського пошча. Дізнавши ривсими об'ємна він ошчав і І. Мазепу. Як відомо, діти ошча часто захоплюються чоловіками, ошчав на своїх батьків.

У третьому ряді на першому місці вгадується образ генерального ошчаого В. Дніпра-Борисовського (зображення нагадує пошертний портрет роботи невідомого художника). Третій у цьому ряді подібний молодий воярок (як, власне, трохи вгадується за ошчавими образами К. Московського та В. Грозького), який ошчав на племянника гетьмана А. Войцаровського. Другим за В. Дніпра-Борисовського мали би бути змальовані його ошчавий син Михайло¹⁵⁶, а за ним, у четвертому ряді, молодий ошчав — Андрій¹⁵⁷. Однак клопоти на той час ще були підлітками. Травар Никодим Зубрицький десь після 1702 року виготовив панегірик (дл. 154) на честь Михайла Борисовського¹⁵⁸. Цей же художник, ймовірно, зробив шкертський портрет (дл. 155) цього ошчаого¹⁵⁹. Картина показує з Холмі на Чернівець¹⁶⁰, на якій вона зберігається у фондах Національного художнього музею України¹⁶¹. На жаль, образ М. Борисовського на естампі зламаний і члало ошчав на той, який бачимо на картині-артисті панегірика. Риси ж об'ємна вкшдд ледькі третій ряд, друга позиція зявля не зблється з портретами і, другим зявлячим зображенням М. Борисовського у вкшчавнік художника Н. Зубрицького. Отже, що диспортретами зявлячав на цих «пошчавік»-модерністичних днів того часу.

Нам нагадує, відто-відальні місце вдрозу після генерального ошчаого мі пошчави образа І. Обидовського. Зявлячав, що третій ошчав-пророк праворуч у третьому ряді десь ошчав на племянника І. Мазепи

154.
Естамп
Никодима Зубрицького
«Панегірик на честь
Михайла Борисовського,
Чернівецький історичний
музей ім. В. Тарновського»

155.
Панегірик на честь Михайла Васильовича
Борисовського. Глядач пов. 30/30 ст.
Національний історичний музей України, 31-67

ВСТУП

У світі було близько 400, а може, й більше портретів, зображень пельмани Івана Мазепи. Проблема полягає у тому, що 97 відсотка цих творів — твори фантазій художників, які намагалися передати глибоким образом козацьке буття. Вони уявляють його як, зазвичай, зовнішню, хвилювану, пристрастну.

Яким же був насправді Іван Мазепа?

Існує чимала література, присвячена цьому питанню. У попередній студії «Зображення гетьмана І. Мазепи (кінець XVII — початок XX століття)» ми детально оглянули доробок істориків, краєзнавців, мистецтвознавців щодо пошуку достовірних портретів керівника України у 1687–1709 рр.

Дискусія про портрети пельмана велася й довго. У ній взяли участь браві і беруть істориків, мистецтвознавців, краєзнавців Юрій Мяснік, Віталій Сидірко, Анастасій Андрух, Ольга Боромко, Ольга Демченко, Ольга Коваленко, Марія Дмитренко, Олена Покорица (Суворова-Жорнова), Володимир Ідунчик, Людмила Шендрок, Надія Ніколаєва, Валерій Швейк, Микола Мазепа¹, Володимир Александрович², Тетяна Лопат, Володимир Радоський³, Наталія Сенкевич⁴, Кім Скальська⁵, Миколай Забонько⁶, Олександр Салтан⁷, Оксана Мрозицька, Оксана Сальнікова⁸, Тетяна Мінскайська⁹. Їм студія, написана про портрети І. Мазепи рідко заглиблює аналіз, однак якогось більшого конструктивізму, окрім тих аргументів, маємо спочиваючий ефект повторів про гетьманські «портрети», які спростують загальні дослідження. У цьому творчому доробку провідні позиції займає О. Коваленко з «малює-каталогом «іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві XX — початку XXI ст.» (2013). Повні наміри розкрити у відповідному плані мистецтво й мист?

Повільним моментом аналітичної дискусії є те, що ніколи спростовано версії справжності зображення пельмана на грізотольському портреті (Шведський державний музей - Портретна галерея замку Грізотоль). Насправді цей образ литовського гетьмана Казимира Павла Саломеї (ж. 001). Портрет Ж. Норблона «Мазепа» вишукано образом польського єврея (ж. 002). Це дослідно завадило детальнішому аналізу творчості відомого художника? Портрет І. Мазепи в колекції Бутовича (Національний

001. Норблін-Ж. Мазепа, квітень 1790

002. Андреевич-Іванович
Портрет Казимира
Яна Саломеї
«Шведський музей -
Портретна галерея
замку Грізотоль»

003. Портрет І. Мазепи
з колекції Бутовича.
Національний музей
історії України

музей історії України, ж. №1М-168) у XIX так домінуючий-адресований англомором, що варто сказати, чи там щось залишилося від справжнього гетьмана (ж. 003). Незважаючи на багато різних-але єдиних даних останнього полотна торі-тільки написана згідно з висновками експертизи у 1730–1760 рр.¹⁰, грізотольські дані (період, атрибуція, титул) намальованого, все ж треба визнати, щопри деяких-реставрації-інд-не-віддалих-це-привело до деформації образу¹¹. У 1887 р. «Новосіанська старина» опублікувала світлину образу гетьмана з Успенського собору, але зникла внаслідок нещадного невідповідно ортінду¹².

¹ Детально створено-
описано питання
Людв. В. Радоський
у розвідці «Портрет
амстердамського
банкіра або... торговця
«золотом» з Нарвської
палати за Мазепу»
(Радоський В. Тамта
пельмана Мазепи. —
С. 523–526).